

**YHTEISTÄ
TODELLISUUTTA
RAKENTAMASSA**

Etelä-Pohjanmaan järjestöstrategia

Sisällysluettelo

Sisällys	2
1. Saatesanat	3
2. Lähtökohdat strategiatyölle	4
3. Mitä tässä strategiassa tarkoitetaan järjestöllä	5
4. Nykyinen toimintaympäristö	7
4.1. Etelä-Pohjanmaan toimintaympäristö yleisesti	
4.2. Järjestötoiminnan toimintaympäristö Etelä-Pohjanmaalla	
5. Järjestöjen toimintaympäristön muutoksia	13
Kansalaistoiminta, rakennemuutos ja toimintatavat	
6. Yhdessä ratkaistava – järjestötoiminnan elinvoimaisuuden ylläpitämiseksi ja edistämiseksi	16
7. Liitteet, lainausviitteet, lähteet	18

1. Saatesanat

”Järjestötoiminnalla on tärkeä merkitys hyvinvoinnin edistäjänä. Parhaimmillaan järjestötoiminta ehkäisee syrjäytymistä, vahvistaa osallisuutta ja elävöittää paikalliskulttuuria. Järjestöt ovat huomattava harrastusmahdollisuuksien ylläpitäjä ja kehittäjä. Niillä on myös työllistäjän rooli.

Järjestökenttä joutuu tulevaisuudessa löytämään ratkaisuja toiminnan jatkuvuuden varmistamiseen ja uusien toimijoiden sitouttamiseen. Toimintaan käytettävissä olevat resurssit niukenevat ja niitä joudutaan koostamaan entistä moninaisemmista lähteistä. Ratkaisevaa on yhteistyön ja tasavertaisten kumppanuuksien rakentaminen sekä julkisen sektorin että yritysten kanssa.

Pohdittavana on myös tasapainon löytäminen vapaaehtoistyön ja vastikkeellisen palvelutuotannon välillä. Julkisten palveluiden järjestämis- ja tuotantotapojen uudistuessa kohdistuu järjestöihin palveluntuottajina yhä enemmän odotuksia, joihin vastaaminen edellyttää mm. osaamisen vahvistamista.

Järjestökenttä on monialainen, toimintatavat ja tavoitteet vaihtelevat suurestikin. Yhteisiä kehittämisteemoja koko laajalle toimijajoukolla ovat osaamisen vahvistaminen, joiltain osin toiminnan ammattimaistuminen, resurssien riittävyys ja uudet rahoituslähteet.

Järjestökentästä on noussut tarve konkretisoida edellä mainittuihin haasteisiin ja mahdollisuuksiin kytkeytyvät toiminnan kehittämisen tavoitteet ja yhdistää voimat näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.”

(Etelä-Pohjanmaan liitto 2014)

2. Lähtökohdat strategiatyölle

Vuoden 2013 aikana valmisteltiin Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategiaa ”Etelä-Pohjanmaan tulevaisuuden eväät”. Strategiaprosessissa ”Hyvinvoivat ihmiset ja yhteisöt” toimenpidelinjan valmistelussa nousi esiin ajatus järjestötoiminnan kehittämisen askelista. Hyväksytyyn maakuntastrategiaan tuli kirjaus maakunnallisen järjestöstrategian laatimisesta.

Syksyllä 2013 Etelä-Pohjanmaan liitto kutsui järjestötoimijat vuosittaiseen tapaamiseen. Tilaisuudessa järjestötoimijoille esiteltiin maakuntastrategian sen hetkistä tilannetta. Tilaisuudessa syntyi yhteinen tahtotila yhteistyön lisäämisestä ja järjestöstrategian työstämisestä. Yhteisesti todettiin, että järjestöjen yhteistyön tiivistäminen on nyt jos koskaan tarpeen. Voimien koostamiseen tarvitaan kättä pidempää; suunnannäyttäjää ja yhteisesti valittuja toimenpiteitä, jotta järjestöjen kautta eteläpohjalaisten ääni saataisiin entistä tiiviimmin mukaan kunnalliseen ja maakunnalliseen hyvinvointityöhön.

Järjestöstrategian ensimmäinen virallinen askel otettiin 21.10.2013. Valmisteleva työryhmä kokoontui linjaamaan miten, milloin ja ketkä lähtisivät viemään prosessia eteenpäin. Työstettiin alustava aikataulu, sovittiin työtavoista ja päätettiin kutsua järjestöt sekä Etelä-Pohjanmaan liitto mukaan strategiatyöhön. Lähtökohdaksi tuli maakunnallinen monialainen valmistelutyö.

Tapaamisen jälkeen on valmistelutyötä jatkettu neuvottelujen, taustamateriaalien keräämisen, toimijakyselyn, työtapojen ja asiantuntijakuulemisten merkeissä. Lapin ja Satakunnan järjestöstrategian työstöt ovat olleet esimerkin omaisesti apuna ja niiden vastuutekijät ovat tukeneet prosessin alkuvaiheessa.

Yhteisillä työskentelyjaksoilla vahvistui näkemys siitä, että järjestöstrategiaa ehdottomasti tarvitaan. Todettiin myös, että strategian tekemiseen tarvitaan henkilö- ja rahoitusresurssia hankkeen muodossa. Järjestöstrategiaa valmistelevan ryhmän kokouksessa 28.10.2014 tehtiinkin ehdotus PLU ry:n hallitukselle, että PLU ottaisi vastuun hankkeen hakemisesta ja hallinnoinnista. Hakemus sai joulukuussa 2014 myönteisen rahoituspäätöksen Etelä-Pohjanmaan liitolta. Etelä-Pohjanmaan järjestöstrategian – Yhteistä todellisuutta rakentamassa seuraava vaihe saatiin käyntiin.

3. Mitä tässä strategiassa tarkoitetaan järjestöllä

Koska tämän strategian työstössä on haluttu avata ja rajata se, millaisen yhteisön (tunnusmerkkejä, määritelmä) toimintaan tällä strategialla viitataan, on tähän teemaan kerätty joi-takin näkökulmia liittyen järjestötoiminnan määrittelyyn. On hyvä tunnistaa, että määritte-lyyn vaikuttaa aina tarkastelun näkökulma.

Lain mukaan kansalaisilla on yhdistymis- ja kokoontumisvapaus. Yhdistyksiä on runsaasti: yhdistysrekisterissä on noin 120 000 yhdistystä, minkä lisäksi rekisteröimättömiä yhdistyk-siä arvioidaan olevan noin 30 000. Tässä kappaleessa on hahmotettu eri näkökulmia järjes-tötoiminnan määrittelyyn tässä strategiassa. On tunnistettava, että määrittelyyn vaikuttaa aina tarkastelun näkökulma.

Järjestötoiminnan organisoimisessa oletus on, että paikallistasolla toimivat yhdistysreki-teriin rekisteröityneet paikallisyhdistykset (nimi vaihtelee järjestöryhmittäin, nuorisoseura, urheiluseura tms.) kuuluvat jäsenenä joko valtakunnalliseen järjestöön tai alueelliseen jär-jestöön tai molempiin. Paikallisyhdistys organisoituu yhdistyslain määrittelemällä tavalla toteuttamaan toimintansa tarkoitusta, ja vaikuttaminen alue- ja valtakunnan tason toimin-taan paikallisyhdistysten toimesta tapahtuu yhteenliittymän (järjestön) itsensä määrittele-mällä vaikutusmekanismilla.

Paikallisyhdistyksen jäsenkunta voi olla henkilöjäsenpohjainen (voi olla myös organisaat-iojäseniä). Useimmiten järjestöjen katsotaan olevan useiden paikallisyhdistysten yhteen-liittymiä joko alueellisesti tai valtakunnallisesti. Kuitenkin myös valtakunnallisessa järjestös-sä voi olla henkilöjäseniä. Järjestöt voivat olla myös ns. järjestöjen järjestöjä, jolloin ne ovat eräänlaisia kattojärjestöjä omalla toimialallaan.

Paikallisyhdistys	= henkilö- ja/tai organisaatiojäsenten muodostamia
Alueellinen järjestö	= usein paikallisyhdistysten alueellisia yhteenliittymiä
Valtakunnallinen järjestö	= usein paikallisyhdistysten tai alueellisten yhdistysten yhteenliittymiä. Hallinto voidaan organisoida monella tavalla joko suoran vaikuttamisen tai esim. liittovaltuustojen kautta.
Kattojärjestö	= järjestöjen järjestö omalla toimialallaan

Suomi.fi ("Kansalaisten palvelut yhteisestä osoitteesta"): Kansalais- ja etujärjestöt

Puolueet ovat järjestöjä, joiden tehtävänä on yhteiskunnalliseen päätöksentekoon osallis-tuminen ja lainsäädäntöön vaikuttaminen. Taloudelliset etujärjestöt, kuten ammattijärjes-töt ja työnantajaliitot, ajavat omien ryhmiensä etuja työmarkkinoilla.

Puolueiden ja etujärjestöjen lisäksi monenlaiset muut järjestöt ja yhdistykset pyrkivät vai-kuttamaan poliittiseen järjestelmään ja yhteiskuntaan. Tällaisia ovat esimerkiksi monet ympäristö- ja ihmisoikeusjärjestöt sekä humanitaarista työtä tekevät järjestöt.

Maassa toimii myös lukuisia joukko yhdistyksiä, jotka järjestävät jäsenilleen monenlaista harrastustoimintaa, kuten urheilua, liikuntaa ja kulttuuria.

Suomessa toimivat järjestöt voidaan jakaa seuraaviin järjestötyyppeihin:

(lähde Opintokeskukset ry)

Erilaiset vaikuttamisjärjestöt

- esimerkiksi Nuorisovaltuustojen liitto ja Luonto-Liitto

Kulttuurijärjestöt

- esimerkiksi Nuori Kulttuuri ja Suomen Tolkien – seura

Nuorisoyhdistykset ja opiskelijajärjestöt

- esimerkiksi 4H ja Suomen Lukiolaisten liitto

Poliittiset järjestöt

- esimerkiksi Keskusta ja Vasemmistonuoret

Sosiaali- ja terveysjärjestöt

- esimerkiksi EHYT ry ja Epilepsialiitto ry

Urheilu- ja liikuntajärjestöt

- esimerkiksi Valo ry

Vapaa-aika- ja harrastusjärjestöt

- esimerkiksi Suomen Rullalautaliitto ry

Ystävyyssseurat, etniset järjestöt ja kehitysyhteistyöjärjestöt

- esimerkiksi Pohjola-Nordenin Nuorisoliitto ja Japania ry

Yhdistysrekisteri todistaa suomalaisen järjestökentän muutoksesta. Rekisteröintien toimialoittainen tarkastelu kertoo, että perinteisesti suosittujen poliittisten järjestöjen ja jossain määrin myös ammatillisten ja talouden alan järjestöjen rekisteröinnit ovat laskussa, kun taas monenlaisten elämäntapa- ja elämäntyyliyhdistysten (kulttuuri, harrasteet, liikunta) osuus on huomattavasti noussut. Osittain kyse voi olla järjestökentän luonnollisesta täytymisestä, mutta näyttää kuitenkin siltä, että järjestökentän painopiste on muuttumassa ja kansalaiset suosivat itsensä toteuttamista palvelevia elämäntapayhdistyksiä perinteisesti menestyneiden järjestötyyppien kustannuksella. Laajempaa yhteiskunnallista osallistumista edellyttävien jäsenyyksien sijaan 1990-luvulta lähtien ovat menestyneet kevyemmän sitoutumisen järjestöt, projektiluontoinen toiminta ja järjestöjen ympärillä tapahtuva vapaaehtoistoiminta ilman jäsensitoumuksia.

(Helsingin Yliopiston verkkokirja, Kansalaisjärjestöt ja poliittiset liikkeet, Pasi Saikkonen, 2006)

4. Nykyinen toimintaympäristö

4.1. Etelä-Pohjanmaan toimintaympäristö yleisesti

Etelä-Pohjanmaan toimintaympäristön yleiseen kuvaukseen on poimittu järjestötoiminnan kannalta keskeisiä kuvauksia voimassa olevasta Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategiasta Etelä-Pohjanmaan tulevaisuuden eväät. Poimitut teemat ovat väestö, koulutus ja hyvinvointi.

Väestö

Tilastokeskuksen mukaan Etelä-Pohjanmaalla asui 31.12.2012 yhteensä 194 058 henkeä. Vuoden aikana väkiluku kasvoi 323 hengellä eli 0,2 prosenttia. Kasvu ei kuitenkaan koske koko maakuntaa, sillä vuonna 2012 vain Seinäjoen, Ilmajoen ja Lapuan väkiluku kasvoi. Kaikissa muissa kunnissa väestö vähentyi. Etelä-Pohjanmaan väestö on silti edelleen sijoittunut melko tasaisesti eri puolille maakuntaa. Koko maakunnan väestönkasvuun vaikuttaa eniten voitollinen maahanmuutto. Myös toistaiseksi luonnollinen väestönkasvu on osatekijä väestönkasvulle.

Erot kuntalaisten ikärakenteessa ovat melko huomattavia; esim. Seinäjoella 65 vuotta täytäneiden osuus asukkaista oli vuoden 2012 lopulla 16,6 %, mutta Isojoella heitä oli lähes 29 % asukkaista, maakunnallisen osuuden ollessa hieman alle 21 %.

Suomessa on ulkomaista syntyperää olevia henkilöitä tilastokeskuksen mukaan noin 4,8 % väestöstä. Eniten heitä on Ahvenanmaalla noin 12 % väestöstä, Uudellamaalla noin 9 % väestöstä ja Pohjanmaalla noin 5 % väestöstä. Alhaisin ulkomaista syntyperää olevien osuus väestöstä on Etelä-Pohjanmaalla, noin 1,5%.

Koska heikkenevän huoltosuhteen vuoksi väestöennusteen mukaan vuoteen 2040 mennessä maan väestöstä lähes kolmannes olisi työiän ylittäneitä (yli 65-vuotiaita), niin maahanmuuton avulla voidaan jonkin verran korjata vinoa ikärakennetta.

Huomioitavaa on, että Suomesta on tullut maahanmuuttomaa verrattain lyhyellä aikavälillä, esimerkiksi maahanmuuttajien määrä on kaksinkertaistunut 2000 luvulla. Lisäksi Eurooppaan pyrkii ennätysmäärä pakolaisia. Vuonna 2014 Suomeen tuli 3500 turvapaikanhakijaa ja vuonna 2015 arviolta vähintään kaksi kertaa enemmän.

Koulutus

Etelä-Pohjanmaan koulutustaso on maan keskiarvoa alhaisempi, joskin se on noussut viimeisen 15 vuoden aikana tasaisesti nuorempien ikäluokkien kouluttautuesssa. Vuoden 2012 lopulla noin 66 prosenttia maakunnan 15 vuotta täyttäneestä väestöstä oli suorittanut jonkin perusasteen jälkeisen tutkinnon. Maakunnan asukkaista suhteellisesti useampi on suorittanut keskiasteen tutkinnon kuin Suomen väestöstä keskimäärin, mutta korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on maakunnassa valtakunnallista tasoa alempi ja ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus väestöstä on Etelä-Pohjanmaalla maakunnis-

tamme pienin. Huomion arvoista on, että kaikissa alle 60-vuotiaiden ikäryhmissä eteläpohjalaisilla on perusasteen jälkeisiä tutkintoja maan keskiarvoa enemmän. Väestön koulutustasossa on kuitenkin melko suuret alueelliset ja ikäryhmittäiset erot.

Eniten perusasteen jälkeisiä tutkintoja suorittaneita oli vuoden 2012 lopulla Etelä-Pohjanmaalla tekniikan alalla: joka kolmannella maakunnan tutkintoja suorittaneella oli tekniikan alan tutkinto.

Toiseksi eniten oli kaupallisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkinnon suorittaneita henkilöitä, noin 17 prosenttia tutkinnon suorittaneista.

Hyvinvointi

Hyvinvoinnin edistäminen on yksi keskeisimpiä asioita maakunnan kehittämisen ja kehittymisen kannalta. Hyvinvointi ja siihen liittyvät palvelut sekä tuotteet ovat luonteeltaan hyvin moninaisia.

Kelan sairastavuusindeksin avulla pyritään havainnollistamaan sitä, miten tervettä tai sairasta alueen väestö on suhteessa koko maan väestön keskiarvoon (koko maa = 100). Sairastavuusindeksi perustuu kolmeen tilastomuuttujaan: kuolleisuuteen, työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuuteen työkäisistä (16–64-vuotiaat) sekä lääkkeiden ja ravintovalmisteiden korvausoikeuksien haltijoiden osuuteen väestöstä. Sairastavuusindeksi on näiden kolmen osaindeksin keskiarvo. Vuonna 2011 ikävakioitu koko Etelä-Pohjanmaan sairastavuusindeksi oli 107,4, kun koko maan indeksi siis sai arvon 100. Etelä-Pohjanmaan sairastavuusindeksi on ollut vuodesta 1992 alkaen joka vuosi suurempi kuin maan keskimääräinen indeksi.

Jokaiselle Suomen kunnalle on Kelassa laskettu indeksejä, jotka kuvaavat kansantautien esiintymistä alueen väestössä suhteessa koko maan väestön keskiarvoon. Tarkasteltavina on seitsemän suurinta erityiskorvattavaan lääkehoitoon oikeuttavaa sairautta, joista tässä käytetään nimitystä kansantaudit. Niille jokaiselle on laskettu indeksi ja suhteutettu se koko maan keskiarvoon. Kansantauti-indeksi on näiden seitsemän indeksin keskiarvo. Kansantauti-indekseistä ikävakioidut diabetes-, sydämen vajaatoiminta-, nivelreuma-, psykoosi- ja verenpainetauti-indeksit ovat Etelä-Pohjanmaalla olleet vuosien 2000–2012 välillä joka vuosi yli koko maan keskimääräisen lukeman. Poikkeuksina ovat olleet astma- ja sepelvaltimotauti-indeksit, joissa indeksit ovat olleet kansallista tasoa matalammat 2000-luvun alkuvuosina, mutta nekin ovat sittemmin nousseet koko maan tasolle.

Eri alojen ammattilaisten näkemyksiä hyvinvoinnista pohjalaismaakunnissa on kartoitettu hyvinvointibarometritutkimuksessa vuonna 2012. Siinä asiantuntijat arvioivat laajasti hyvinvoinnin nykytilaa ja pahimpia hyvinvoinnin riskitekijöitä.

Maaseudun rakennemuutos ja keskittymiskehitys

Maaseudun rakennemuutos näkyy erityisesti Etelä-Pohjanmaalla, jossa maatalous ja elintarviketeollisuus ovat voimakasta. Suurenevat tilat yhdistettynä heikkoon kannattavuuteen on vähentänyt tilojen lukumäärää. Tilojen määrällä on myös suuri merkitys maaseudun kuntien ja kylien elinvoimaisuuteen. Aktiivisen maatalouden hiipuesssa myös muu toiminta kylillä seuraa perässä. Palvelut ovat jo suurelta osin kadonneet ja esimerkiksi kyläkoulujen lakkauttamistahti jatkuu.

Pohjalaismaakunnissa on perinteisesti ollut monia itsenäisiä, ”ittellisiä” kuntia, joilla on voimakas identiteetti. Keskittymiskehitys heikentää nyt reuna-alueita ja vahvistaa keskuskaupunkeja.

(Etelä-Pohjanmaan liitto 2014, MLL Pohjanmaa piiri 2015)

4.2. Järjestötoiminnan toimintaympäristö Etelä-Pohjanmaalla

Järjestöstrategian tätä osiota varten toteutettiin Etelä-Pohjalaisille järjestöille kysely, jonka avulla taustoitettiin seuraavia teemoja; koulutustoiminnan sisältöjä ja teemoja, järjestöjen tarjoamat neuvonta- ja tukipalvelut, järjestön toimitilat, toiminta ja yhteistyö verkostoissa, yhteistyö kuntien ja oppilaitosten kanssa, hanketoiminta, resursointi, yhteistyö muiden järjestöjen kanssa, mitä muuta toimintaa. Kysely toteutettiin matriisikyselynä ja matriisipohja on liitteissä. Kyselyyn vastasi 16 järjestö, vastanneista on listaus liitteissä.

Järjestöjen toteuttama koulutustoiminta

Maakunnassa toimivat järjestöt ovat aktiivisia koulutustoimijoita. Vastanneista järjestöistä kaikki järjestävät koulutusta joko itse tai ostavat koulutuspalveluita muilta organisaatioilta. Pääpaino koulutuksen sisällöissä on jokaisen järjestön oman substanssin piiriin kuuluvissa sisällöissä, mutta hyvin paljon järjestetään myös ns. yleistä ja yhtäläistä yhdistystoimintaa kehittävä koulutusta.

Näiden sisältöjen osalta entistä vahvemman yhteistyön tekeminen varmistaisi laajemmin koulutustoiminnan toteutumisen koko maakunnan alueella, tuottaisi suoria kustannussäästöjä sekä antaisi erityisesti koulutukseen keskittyville järjestöille mahdollisuuden volyymin kasvuun. Lisäksi tällainen erikoistuminen esim. järjestötoiminnan yleisiin koulutussisältöihin nostaisi koulutuksen laatua ja sitä kautta parantaisi osallistumisaktiivisuutta.

Järjestöjen jäsenilleen tarjoamat neuvonta- ja tukipalvelut

Palvelumatriisiin vastanneista järjestöistä kaikkien palveluihin jäsenyhdistyksilleen kuuluu neuvontapalvelut, niin järjestön substanssiin liittyvissä sisällöissä kuin yhdistystoiminnan yleisissä asioissa. Tätä neuvontatoimintaa voidaankin pitää järjestön perustyönä ja huolenpitona omista jäsenyhdistyksistään. Erilaisten rekisterien osalta yksi järjestöistä tarjoaa neuvontapalvelua valtakunnallisen rekisterin käyttöön.

Erilaisten tukipalvelujen, mm. taloushallinto ja toimistotyöt, osalta tarjontaa onkin sitten paljon vähemmän. Vastanneista järjestöistä vain kaksi tuottaa suoraan taloushallinnon ja toimistotyön palveluja jäsenyhdistyksilleen ja yksi välillisesti taloushallinnon palveluja. Kysyntää näiden palvelujen lisätarjontaan löytyy ainakin liikunnan ja urheilun parissa toimivista yhdistyksistä. Ongelman muodostaa se, että palvelutoiminnan laajentaminen vaatii myös asiakasmäärän kysyntää suurempaa kasvamista, jotta tarvittavat resurssit, henkilöt/ohjelmisto/laitteet, saadaan hankittua.

Erilaisten toimisto- ja taloushallintopalvelujen tuottaminen paikallisyhdistyksille kootusti, voisi olla erinomainen yhteistyön tekemisen, jopa yritystoiminnan perustamisen, mahdollisuus järjestöille. Tällaisella palvelulla voitaisiin myös pitää huolta siitä, että esim. taloushallinnon kohdalla hyvän hallintotavan mukaiset käytänteet olisivat käytössä.

Järjestöjen käytössä olevat toimitilat

Järjestöjen käytössä olevat toimitilat ovat kyselyyn vastanneiden osalta kunnossa. Omassa toimitilassa toimitaan neljässä järjestössä ja kahdeksan järjestöä toimii vuokratiloissa. Järjestöistä kaksi tarjoaa tilaa vuokralle myös omille jäsenyhdistyksilleen laajasti, yhden järjestön omissa tiloissa toimii heidän lisäksi yksi vuokralainen. Tilapalvelujen tarjoamista miettii yksi järjestö, sillä heidän käytössään olevissa tiloissa siihen olisi mahdollisuus.

Tilapalvelujen tarjoaminen joko muille saman substanssin toimijoille tai omille jäsenyhdistyksille on myös yksi hyvä yhteistyön ja toiminnan kehittämisen mahdollisuus järjestöille. Vaikeuden tällaisen laajamittaisen toiminnan aloittamiseen tuo sen vaatima vahva taloudellinen asema ko. palvelua tuottavalla organisaatiolla. Tällaisen toiminnan käynnistäminen vaatii investointeja, suunnittelua ja vahvaa vuokranmaksukykyistä asiakaspohjaa. Järjestöjen paikallisyhdistyksillä on myös erilaisia toimintatiloja ympäri maakunnan ja ne muodostavat järjestötoimijoille erinomaisen tilaresurssin.

Järjestöjen yhteistyön kuntien ja oppilaitosten kanssa

Maakunnan järjestöjen yhteistyö maakunnan kuntien kanssa on vahvaa ja monimuotoista. Yhteistyötä tehdään käytännössä mm. seuraavilla tavoilla; hyvinvointipalvelujen myynnissä (asumis- ja kuntoutuspalveluja), hanketoiminnassa (kehittämissyhdistykset), ammatillisessa lisäkoulutuksessa (liikuntatoimijat), työ- ja kehittämissyhmätyössä ja tapahtumatoiminnassa. Tämä yhteistyö on järjestöille erittäin tärkeää, sillä tätä kautta saadaan järjestöjen toimintaa paljon lisäresursseja ja vaikuttavuutta. Järjestöt ovat osaltaan merkittävä kumppani kuntatoimijoille palvelutoiminnassa sekä kehittämistyössä.

Myös yhteistyö oppilaitosten ja järjestöjen välillä on vahvaa. Yhteistyössä mukana olevien oppilaitosten kirjo on laaja, sillä yhteistyötä tehdään perusopetuksen piirissä olevista alakouluista aina ammattikorkeakouluun asti. Vahvin yhteistyön muoto on harjoittelupaikkojen tarjoaminen eri ammattialojen opiskelijoille, tällaista yhteistyötä tekevät lähes kaikki kyselyyn vastanneet järjestöt. Toinen iso sisältö liittyy järjestöjen omien koulutussisältöjen toteuttamiseen laajasti koululaisille, opiskelijoille sekä opetushenkilöstölle.

Toteutusta yhteistyöstä huolimatta mahdollisuuksia entistä vahvemman ja ennen kaikkea järjestelmällisen yhteistyön tekemiseen on paljon. Tämä toteuttamiseksi tulisi järjestöjen panostaa yhteisten maakunnallisesti toteutettavien/toimivien tapaamisten ja suunnittelu-päivien järjestämiseen.

Järjestöjen välinen yhteistyö

Yhteistyön tekemisessä järjestöillä on maakunnassa vahva perinne ja yhteistyötä tehdään poikkihallinnollisesti yli järjestörajojen. EPAT – Etelä-Pohjanmaan järjestöjen alueverkosto on toiminut vuodesta 2007 lähtien, toteuttaen vahvalla yhteistyöllä mm. Järjestöextriimiä - tapahtuman Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille. Järjestötoiminnan messut toteutettiin yhteistyössä ensimmäistä kertaa kaksi vuotta sitten.

Verkottuminen oman toimialueen muiden järjestöjen kanssa on myös vilkasta, niin maakunnallisesti kuin valtakunnallisesti. Verkostotyön sisältö on useimmiten toiminnan sisällön kehittämiseen liittyvää ja koulutuksellista. Muina verkostotyön muotoina on tapahtumatoimintaan ja erilaiseen osaamisen vaihtoon perustuvaa toimintaa. 4H, SPR ja Etelä-Pohjanmaan NS ovat mukana verkostomaisesti toimivassa osuuskunta - Kirnucoplassa.

Vaikka maakunnallisesti toimivat järjestöt jo toimivat aktiivisesti eri verkostoissa, on Etelä-Pohjanmaan järjestöstrategialle oma iso odotusarvonsa verkottumisen ja sen kautta yhteistyön kehittämisessä. Itse prosessi, jolla järjestöstrategiaa on tehty, on antanut kaikille mukana oleville toimijoille uutta näkemystä muiden järjestöjen toiminnasta. Eri sisältöjen asiantuntijuus on saanut kasvot ja sen myötä kynnys yhteistyön tekemiseen madaltuu.

Järjestöjen hanketoiminta

Hanketoimijoina maakunnan järjestöt ovat vahvoja. Erilaiset rahoitusmallit omien valtakunnallisten kattojärjestöjen, erilaisten säätiöiden, kansallisen rahoituksen sekä EU – rahoituksen osalta ovat monipuolisesti käytössä.

Suurin osa hankkeista kehittää järjestön oman varsinaisen toiminnan sisältöjä, esim. Maa- ja kotitalousnaisten Syö hyvää ja Superruokaa Pohjolasta –hankkeet, mutta joukossa on myös paikallisia investointihankkeita, työllistämishankkeita sekä kansainvälisiä yhteistyöhankkeita.

Ohjelmakauden alkuvaihe näkyy myös vahvasti vastauksissa, sillä hyvin moni järjestö totesi vastauksessaan, että uusien omien hankkeiden kehittäminen on alkamassa. Koska hanketoiminta vaatii onnistuakseen mm. vahvoja toimijoita sekä kunnossa olevaa kassaa, voisi yhteistyö järjestötoimijoiden kesken synnyttää uusia mahdollisuuksia hanketoiminnan entistä vahvempaan toteuttamiseen.

Järjestöjen resursointi

Resursoinnin osalta järjestöt toimivat hyvin vaihtelevalla kentällä, pääsääntöisesti kuitenkin niin, että vahva vastuu toimintaresurssien keräämisestä on itse järjestöillä. Perusrahoituksen osalta jäsenistön ja järjestön oman toiminnan lisäksi tärkeimpiä rahoittajia ovat maakunnan kunnat, Veikkaus sekä RAY. Henkilöstöressurssin osalta kyselyyn vastanneilla järjestöillä on 109 maakunnassa työskentelevää henkilöä.

5. Järjestöjen toimintaympäristön muutoksia

Järjestötoiminnan kenttätyössä, kansalaistoiminnan merkityksessä, rakenteessa ja toimintatavoissa eletään muutoksen aikaa. Yhteiskunta ja toimintaympäristö ympärillämme muuttuvat, eikä järjestötoiminta ole oma saarekkeensa, joka on tämän muutoksen ulkopuolella. Itse asiassa, järjestötoimijoiden pitäisi olla muutoksen etulinjassa, luomassa omaa tulevaisuuttaan. Seuraavissa kappaleissa tarkastellaan toimintaympäristön muutoksia, trendejä ja ilmiöitä.

Kansalaistoiminta

Vaikka kansalaistoiminta on muutoksen alla, on tärkeää huomata, että merkitykselliselle toiminnalle on jatkossakin kysyntää. Ihmiset haluavat olla mukana hyvissä asioissa. Tästä yhtenä erinomaisena esimerkkinä on maailman parhaan lastensairaalan kansalaiskeräys. Niin yksittäiset kansalaiset nuoret ja vanhat, yhteisöt, yritykset ovat lähteneet toteuttamaan omalta osaltaan tätä projektia.

Mukaan meneminen hyvän tekemiseen, tuottaa myös järjestöille uutta virtaa. Tämä ei tarkoita sitä, että meidän kaikkien pitäisi aloittaa uusi hyväntekeväisyysprojekti. Hyvää tehdään jo järjestöjen perustyöllä. Meidän pitää vain paremmin osata kertoa se, mitä ihmisten hyvinvointia tuottavaa meillä on tarjolla. Strategian työstön seutukuntakierroksella Seinäjoella yksi illan osanottajista totesi; Meidän lähtökohta on positiivinen. Meillä on kaikilla takana hyvä asia ja tavoitteena toteuttaa toimintoja toisten hyödyksi. Ollaan siitä iloisia ja ylpeitä.

Tavassa osallistua/tehdä vapaaehtoistoimintaa yksi isoimmista muutoksista on se, että pitkäjänteinen sitoutuminen heikkenee. Ihmiset osallistuvat vapaaehtoistoimintaan kyllä, määrät ovat jopa kasvaneet, mutta nyt osallistuminen on enemmän kertaluonteista, projektikohtaista.

Tämänkin muutoksen suuntaa voidaan kuitenkin hidastaa ottamalla järjestöjen omat tavoitteet ja toimintatavat tarkastelun alle. Päivitetään toiminta-ajatus, säännöt ja toimintamallit niin, että projektimainen toimintatapa otetaan kunnolla käyttöön. Toiminnan toteutamisessa kohderyhmäajattelu, avoin tiedottaminen ja positiivinen ote tekemiseen tuo uuden vaihteen jokaiseen järjestöön. Ja tällaisessa toiminnassa ihmiset haluavat olla tänäkin päivänä mukana.

Ison haasteen järjestöille tuo myös ajatus siitä, että halutaan olla enemmänkin asiakkaita kuin jäseniä ja että edelleen vapaaehtoisvoimin tuotettu toiminta on entistä enemmän ammattimaisesti toteutettua ja laadukasta. Se perinteinen toimintamalli, jossa yhdistyksen jäsenyys on jo itsessään merkityksellistä ja arvokasta, ei enää tänä päivänä ole vetovoimais- ta.

Rakennemuutos

Yhteiskunnallinen fakta on, että väestö ikääntyy ja keskittyy alueellisesti kasvukeskuksiin. Kun siihen lisätään voimakas huoltosuhteen kasvu ja palvelujen saatavuuden varmistaminen, ollaan uuden haasteen edessä. Vanha rakenne murtuu, totut sisällöt ja toimintatavat eivät enää vastaa tulevaisuuden haasteisiin, myöskään järjestötoiminnassa.

Rakennemuutoksen seurauksena toiveet järjestösektorin osallistumisesta eri palvelujen tuottamiseen maakunnan asukkaille tulevat kasvamaan. Näitä toiveita tulee jatkossa esittämään niin julkinen sektori, valtiovalta ja kunnat, kuin myös yksittäiset ihmiset.

Eryteisesti ihmisten hyvinvointiin liittyvien palvelujen tuottaminen on iso mahdollisuus, ei kuitenkaan automaattinen resurssimagneetti. Elämyksiin, hemmotteluun ja ihmisen hyvinvointiin liittyvään sisältöön syntyy kysyntää, ei kuitenkaan vanhalla jäsenyyspohjalla vaan enemmänkin asiakaslähtöisen ajattelun kautta.

Jotta tähän mahdollisuuteen pystytään laajemmassa mittakaavassa vastaamaan, tarvitaan järjestötoimijoiden osaamisen kehittämisen ohjelma, järjestöjen oman ydintoiminnan kirkastamista, tuotettavien palvelujen järjestökohtaista kehittämistyötä, kokeilukulttuuria ja uutta resursointia, niin henkilöstön kuin rahoituksen osalta.

Oma kokonaisuutensa rakenteen muuttuessa syntyy kuitenkin siitä, että voimakkaasti kasvavien hyvinvointipalvelujen markkinat eivät tule olemaan kaikkien ulottuvilla. Palveluiden keskittyminen ja markkinahinnoittelu tulee aiheuttamaan eriarvoistumista. Palveluiden ostamiseen ei tule kaikilla olemaan varaa, tämä kehitys on jo nykypäivää, eikä näitä palveluja tuoteta tasaisesti maakunnan kaikissa kolkissa.

Tähän eriarvoistumiseen niin palvelujen saatavuuden ja kuin väestön ikääntymisen osalta pystytään vastaamaan yhteistyöllä ja aidolla yhdessä rakennetulla kumppanuudella julkisen sektorin toimijoiden kanssa. Yhtenä esimerkkinä järjestön toteuttamasta hyvinvointia parantavasta ja säästöjä tuottavasta toimintamallista on valtakunnallisestikin toimiva Icehearts, joka tekee lastensuojelutyötä joukkueurheilun keinoin.

Rakennemuutoksen kohtaamiseen ja siitä selviytymiseen tarvitaan järjestötoimijoilta rohkeutta itse tarttua muutoksen tekemiseen ja sen aikaansaamiseen erityisesti toiminnan kautta.

Toimintatavat

Kansalaistoiminnan perusteiden ja rakenteen muuttuessa on myös järjestöjen toimintatapojen pakko muuttua ja elää ajassa, mielellään ennakoivasti jopa etuajassa. Sen sijaan, että eletään koettaen selvitä tämän päivän haasteista eilisen toimintatavoilla ja ratkaisumalleilla, tulee järjestötoimijoiden olla rohkeita ja astua ulos omalta mukavuusalueeltaan ja perinteisistä toimintatavoista. Kokeilukulttuuri, räätälöinti, omaehtoisuus ja tutkiva oppiminen haastavat perinteisen yhdistyslakiin perustuvan yhdistystoiminnan.

Erityisesti kokeilukulttuurin leviämistä laajemmin järjestöjen toimintatavaksi peräänkuulutetaan valtakunnantasolta. Kokeilukulttuuri tarjoaa järjestöille tavan toimia, kehittää ja suunnitella nopeasti ja pienellä riskillä. Sen tarkoituksena ei ole suinkaan syrjäyttää perinteisiä hankkeita ja strategiapapereita vaan toimia niiden rinnalla.

Tulevaisuuden Suomi on verkostojen yhteiskunta, jossa järjestöt tuottava palveluja ja toimintoja yhteistyössä uusilla ratkaisumalleilla. Aidossa verkostoitumisessa on voimaa ja hyvin toimivasta verkostosta löytyy erilaista asiantuntijuutta. Kaikkien ei tarvitse tehdä ja tarjota esim. kaikkea koulutusta. Verkostoista löytyy eri sisältöjen osajia, jotka liikkuvat ketterästi yli järjestörajojen. Tällä toimintamallilla syntyy oikeaa erikoistumista ja sitä kautta toteutettujen toimintojen/palvelujen laadun nousua.

Uusien toimintatapojen käyttöön ottamisen ei tarvitse kuitenkaan tarkoittaa yhdenkään järjestön aatteen, sydämen, katoamista. Hyvinvoiva ja ajassa elävä järjestö tarjoaa asiakkailleen laadukkaasti toteutettua, haluttua toimintaa ja jäsenilleen alustan järjestön aatteen mukaiseen toimintaan.

6. Yhdessä ratkaistava - järjestötoiminnan elinvoimaisuuden ylläpitämiseksi ja edistämiseksi

Järjestöstrategian tässä osiossa tarkastellaan niitä teemoja, teemakohtaisia tavoitteita ja toimenpide-ehdotuksia, joita strategian työstössä on noussut esiin. Työstön aikana on kohdattu niin järjestötoimijoita kuin niiden jäsenyhdistyksiä sekä henkilöjäseniä. Kohtaamisten teemana on ollut, mitä odotat omalta järjestöltäsi ja tältä järjestöstrategialta. Näiden kohtaamisten pohjalta nämä seuraavat neljä teemaa; järjestöjen elinvoimaisuus, järjestöjen johtaminen, osaamisen kehittäminen ja viestintä, on valikoitunut tavoitteiksi ja toimenpide-ehdotuksiksi.

Järjestöjen elinvoimaisuus

Tavoite:

Elinvoimainen järjestötoiminta on omalta osaltaan eteläpohjalaisten ihmisten hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistaja ja ylläpitäjä

Toimenpide-ehdotukset:

- Työstetään yhdessä eteläpohjalaisen järjestötyön arvot ja visio tulevaisuuteen.
- Luodaan järjestöille tilaisuuksia päivittää ydintoimintansa vastaamaan nykyajan ihmisten tarpeita ja vaatimuksia.
- Työstetään yhdessä seurantaväline, jonka avulla todennetaan järjestöjen toiminnan vaikuttavuutta hyvinvoinnin toteuttajina.
- Kehitetään järjestöjen käyttöön rekrytointityökalu, jonka avulla varmistetaan toiminnassa mukana olevien jaksaminen ja uusien toimijoiden mukaan saaminen järjestötoimintaan.

Järjestöjen johtaminen

Tavoite:

Eteläpohjalaisia järjestöjä johdetaan asiantuntevasti, hyvän hallintotavan periaatteilla ja niissä valitsee vapaaehtoistyöhön kannustava toimintakulttuuri.

Toimenpide-ehdotukset:

- Edistetään järjestötoimijoiden jaksamista kehittämällä järjestöjen johtamiskulttuuria.
- Vahvistetaan järjestötoimijoiden osaamista, jotta hyvän hallintotavan mukaiset käytännöt ovat järjestöissä käytössä.
- Edistetään kannustinjärjestelmien kehittämistä ja niiden käyttöön ottamista järjestötoimijoiden palkitsemisessa.

Osaamisen kehittäminen

Tavoite:

Etelä-Pohjanmaalla toimivat järjestöt ovat aktiivisia toimintansa ja osaamisensa kehittäjiä.

Toimenpide-ehdotukset:

- Kehitetään yhdistyshautomotoimintaa tarjoamaan asiantuntijaneuvontaa ja koulutustoimintaa järjestötoiminnan erilaisiin kehitysvaiheisiin. Tarkoitetaanko tällä uusien yhdistysten perustamista ”hautomon tuloksena”?
- Tuetaan järjestöjen yhteistyötä koulutustoiminnan toteuttamiseksi niin, että asiantuntijat toimivat kouluttajina ketterästi yli järjestörajojen.
- Resursoidaan ja toteutetaan yhteinen koulutuskalenteripohja ja aktivoidaan järjestöt käyttämään sitä oman koulutustarjontansa markkinoinnissa.
- Otetaan käyttöön ja kehitetään uutta teknologiaa koulutustoiminnan järjestämisessä

Viestintä ja vaikuttaminen

Tavoite:

Aktiivinen ja eri kanavia monipuolisesti käytävä sisäinen ja ulkoinen viestintä on järjestötoiminnan kivijalka ja ennakoivan vaikuttamisen tuki.

Toimenpide-ehdotukset:

- Vahvistetaan viestinnän osuutta järjestöjen toiminnassa.
- Edistetään järjestöjen viestinnästä vastaavien osaamista.
- Aktivoidaan järjestöt hyödyntämään viestinnässään rohkeasti uutta teknologiaa.
- Hankitaan yhteistyössä resurssit järjestöjen yhteiseen viestintäalustaan.
- Selvitetään mahdollisuudet järjestöjen yhteisen ulkoisesta viestinnästä vastaavan henkilön palkkaamiseen ja rekrytointiin.
- Luodaan kumppanuusohjelma, jonka avulla edistetään niin järjestöjen välistä kuin niiden tärkeisiin sidosryhmiin suuntautuvaa kumppanuutta

Vastuutahot: Etelä-Pohjalaiset järjestöt yhdessä

Rahoitus: Kansallinen rahoitus (ministeriöt, RAY, Veikkaus), maakunnallinen rahoitus, Leader –ryhmät, EU –hankkeet

Liiteluettelo:

Arviointikoulutus materiaali, Niina Haake SOSTE Sosiaali ja terveys ry
Järjestöjen toimintaympäristön muutoksia, trendejä ja ilmiöitä, Juha Heikkala, Valo ry
Järjestöstrategian starttitilaisuuden esittelymateriaali
Järjestöille tehdyn matriisikyselyn pohja

Lainausviitteet:

Etelä-Pohjanmaan tulevaisuuden eväät, maakuntasuunnitelma 2040 & maakuntaohjelma 2014 – 2017, Etelä-Pohjanmaan liitto 2014
MLL Pohjanmaan kehittämissuunnitelma, Eeva-Maria Latva-Rasku/MLL Pohjanmaan piiri, 2015

Lähteet:

Saukkonen P, 2006, Kansalaisjärjestöt ja poliittiset liikkeet, Helsingin Yliopiston verkkokirja, <http://blogs.helsinki.fi/vol-spj/kansalaisjarjestot/suomalainen-kansalaisjarjestotoiminta/>
Opintokeskukset ry